

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 72/03-22

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 24. júna 2003 v senáte zloženom z predsedu Jána Klučku a zo sudcov Alexandra Bröstla a Ľudmily Gajdošíkovej v konaní o sťažnosti M. Š. a J. B., obe bytom B., zastúpených advokátom JUDr. J. Č., so sídlom B., vo veci porušenia ich základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov upraveného v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu v Považskej Bystrici v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 1103/91 takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo M. Š. a J. B. na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov upravené v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu v Považskej Bystrici v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 1103/91 porušené bolo.

2. Okresnému súdu v Považskej Bystrici p r i k a z u j e, aby v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 1103/91 konal bez zbytočných prietáhov.

3. M. Š. p r i z n á v a finančné zadost'učinenie 10 000 Sk (slovom desaťtisíc slovenských korún), ktoré jej je Okresný súd v Považskej Bystrici povinný zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

4. J. B. p r i z n á v a finančné zadost'učinenie 10 000 Sk (slovom: desaťtisíc slovenských korún), ktoré jej je Okresný súd v Považskej Bystrici povinný zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bolo 21. februára 2003 doručené podanie M. Š. a J. B., obe bytom B., (ďalej len „sťažovateľky“), zastúpených advokátom JUDr. J. Č., so sídlom B., označené ako „Sťažnosť na porušenie základného občianskeho práva na súdne konanie bez priet'ahov“.

Z obsahu podania vyplýva, že ide o sťažnosť podanú podľa čl. 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ktorou sťažovateľky namietajú porušenie svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov upraveného v čl. 48 ods. 2 ústavy postupom Okresného súdu v Považskej Bystrici (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 1103/91.

Predmetom namietaného súdneho konania je žaloba sťažovateľiek o vydanie nehnuteľností podľa zákona č. 403/1990 Zb. o zmiernení následkov niektorých majetkových krívd v znení neskorších predpisov a zákona č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách v znení neskorších predpisov podaná na okresnom súde 28. novembra 1991. V tomto súdnom konaní doposiaľ nebolo právoplatne rozhodnuté.

Sťažovateľky navrhujú, aby ústavný súd vo veci ich sťažnosti prijal tento nález:

„Ústavný súd vyslovuje, že nečinnosťou Okresného súdu Považská Bystrica v konaní 8 C 1103/91 bolo porušené ústavné právo sťažovateľiek, aby sa ich vec verejne prerokovala bez zbytočných prieťahov. Ústavný súd prikazuje Okresnému súdu Považská Bystrica, aby vo veci bez prieťahov konal a rozhodol.

Ústavný súd priznáva sťažovateľkám finančné zadosťučinenie vo výške 70.000,- Sk.“ .

Ústavný súd sťažnosť sťažovateľiek predbežne prerokoval 9. apríla 2003 a keďže nezistil dôvody na jej odmietnutie, prijal ju na ďalšie konanie.

Po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie vyzval ústavný súd sťažovateľky a okresný súd, aby oznámili, či trvajú na tom, aby sa vo veci konalo ústne pojednávanie, a okresný súd aj na vyjadrenie k prijatej sťažnosti.

Sťažovateľky a okresný súd oznámili, že netrvajú na ústnom pojednávaní.

Predseda okresného súdu vo svojom stanovisku uviedol, že z obsahu spisu nezistil subjektívne prieťahy.

Zo súdneho spisu zistil ústavný súd nasledovné:

1. Žaloba sťažovateľiek bola doručená okresnému súdu 28. novembra 1991.
2. Pokynom sudcu bolo nariadené prvé pojednávanie vo veci na 12. september 1992.
3. Dňa 12. októbra 1992 sa uskutočnilo súdne pojednávanie bez účasti sťažovateľiek a predvolaného svedka. Pojednávanie bolo odročené na 22. október 1992 (svedok predvolaný pod hrozbou pokuty) – po jeho ospravedlnení sa zmenil termín pojednávania.
4. Pojednávanie sa uskutočnilo 22. októbra 1992 (jedna zo sťažovateľiek sa nedostavila), okresný súd vypočul svedka a navrhovateľku a odročil pojednávanie za účelom vyhlásenia rozsudku na 27. október 1992.
5. Dňa 27. októbra 1992 bol vyhlásený rozsudok, ktorým boli odporcovia zviazaní uzavrieť dohodu o vydaní parciel sťažovateľkám.
6. Rozsudok bol doručený účastníkom konania 29. apríla 1993.
7. Odporca 12. mája 1993 doručil odvolanie proti rozsudku okresného súdu.

8. Dňa 19. mája 1993 okresný súd predložil odvolanie na vyjadrenie sťažovateľkám a vyzval odporcu, aby zaplatil súdny poplatok.
9. Dňa 24. júna 1993 bolo doručené súdu stanovisko sťažovateľky Jarmily Buchalovej.
10. Dňa 22. júla 1993 sa uskutočnilo pojednávanie na Krajskom súde v Banskej Bystrici v rámci odvolacieho konania, rozsudok okresného súdu bol zrušený a vec mu bola vrátená na ďalšie konanie.
11. Dňa 25. októbra 1993 sa uskutočnilo pojednávanie na okresnom súde, boli vypočutí účastníci konania a pojednávanie bolo odročené za účelom vyhlásenia rozsudku.
12. Dňa 2. novembra 1993 bol na pojednávaní vyhlásený rozsudok (v časti týkajúcej sa parc. EN 425/1, 425/3, 425/4, 428/1 v k. ú. Košeca sa návrh sťažovateľiek zamietol).
13. Dňa 1. decembra 1993 bolo okresnému súdu doručené odvolanie odporcov.
14. Spis bol expedovaný Krajskému súdu v Banskej Bystrici 17. januára 1994 na rozhodnutie o odvolaní.
15. Dňa 9. júna 1994 sa uskutočnilo pojednávanie pred Krajským súdom v Banskej Bystrici, ktoré bolo odročené za účelom ohliadky miesta samého.
16. Odporca bol dvakrát súdom vyzvaný na zloženie zálohy na vykonanie dôkazu (potvrdenie o zložení zálohy z 1. decembra 1994).
17. Ohliadka sa vykonala 15. augusta 1995.
18. Po vyhotovení znaleckého posudku a vyžiadaní vyjadrení účastníkov konania k nemu sa uskutočnilo 3. júla 1996 pojednávanie na Krajskom súde v Banskej Bystrici, na ktorom sa zrušil rozsudok okresného súdu a vec sa vrátila na ďalšie konanie pre nedostatočne zistený skutkový stav (potrebu vyhotoviť geometrický plán a znalecký posudok).
19. Dňa 4. novembra 1996 okresný súd vyzval účastníkov konania, aby predložili návrhy na dokazovanie.
20. Sudca nariadil ohliadku pokynom z 25. marca 1998.
21. Dňa 7. mája 1998 bol okresnému súdu doručený znalecký posudok, okresný súd vyzval účastníkov konania, aby sa k nemu vyjadrili.
22. Vyjadrenie sťažovateľiek bolo okresnému súdu doručené 13. augusta 1998 a zároveň vzniesli námietku zaujatosti proti sudcom okresného súdu.

23. Dňa 28. septembra 1998 bol spis predložený Krajskému súdu v Trenčíne za účelom rozhodnutia o námietke zaujatosti.
24. Rozhodnutie Krajského súdu v Trenčíne bolo okresnému súdu doručené 2. decembra 1998 (jedna sudkyňa vylúčená).
25. Pojednávanie nariadené na 1. marec 1999 bolo odročené na neurčito pre práceneschopnosť sudcu.
26. Dňa 19. apríla 1999 sa uskutočnilo pojednávanie bez účasti sťažovateľiek (neúčast' neospravedlnená).
27. Dňa 5. mája 1999 sťažovateľky upravili svoj žalobný návrh.
28. Dňa 31. augusta 1999 okresný súd požiadal znalkyňu o vyhotovenie znaleckého posudku – geometrický plán s lehotou do 4 mesiacov.
29. Okresný súd adresoval znalkyni urgenciu 11. januára 2000, urgenciu zopakoval 18. apríla 2000. Znalecký posudok bol okresnému súdu doručený 23. júna 2000.
30. Dňa 21. septembra 2000 sa uskutočnilo pojednávanie na okresnom súde, znalkyni bolo uložené dopracovať znalecký posudok.
31. Dňa 16. januára 2001 okresný súd prijal uznesenie o znalečnom, proti ktorému sa sťažovateľky odvolali 20. februára 2001.
32. Po doručení odvolania na vyjadrenie okresný súd doručil spis Krajskému súdu v Trenčíne 6. júna 2001.
33. Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne z 3. júla 2001 o odvolaní bolo doručené okresnému súdu 16. júla 2001 (uznesenie o znalečnom bolo zrušené a vec vrátená na ďalšie konanie).
34. Okresný súd 6. septembra 2001 predvolal znalkyňu, ktorá sa ospravedlnila z dôvodu dovolenky, opätovne bola predvolaná na 11. október 2001.
35. Okresný súd uznesením z 19. marca 2002 uložil znalkyni doplniť geometrický plán a priznal jej znalečné, sťažovateľky sa opätovne proti tomuto uzneseniu odvolali 2. mája 2002.
36. Spis bol predložený Krajskému súdu v Trenčíne 19. septembra 2002. Odvolanie bolo odmietnuté a spis bol doručený okresnému súdu 7. októbra 2002.

37. Dňa 27. novembra 2002 okresný súd pod hrozbou poriadkovej pokuty vyzval znalkyňu, aby do 50 dní splnila úlohu podľa uznesenia okresného súdu z 19. marca 2002 (opakovaná výzva z 19. februára 2003).
38. Znalecký posudok bol okresnému súdu doručený 27. februára 2003, účastníci konania boli vyzvaní, aby sa vyjadrili k posudku (vyjadrenie sťažovateľky bolo doručené 28. apríla 2003).
39. Podľa vyjadrenia okresného súdu z 24. júna 2003 vo veci je nariadený termín pojednávania na 14. júl 2003. Od apríla 2003 bol spis u predsedu okresného súdu, pretože boli podané sťažnosti zo strany sťažovateľov.

II.

Sťažovateľky sa svojou sťažnosťou domáhajú vyslovenia porušenia svojho základného práva upraveného v čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého *„Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietahov...“*.

Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy vychádza so svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou *„odstránenie stavu právnej neistoty je podstatou, účelom a cieľom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov“* (II. ÚS 61/98), pričom *“tento účel možno zásadne dosiahnuť právoplatným ... rozhodnutím. Nepostačuje, že štátny orgán vo veci koná“* (II. ÚS 26/95). K vytvoreniu stavu právnej istoty dochádza až *„právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného štátneho orgánu“* (I. ÚS 10/98).

Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (I. ÚS 70/98, II. ÚS 74/97, II. ÚS 813/00) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje (1), správanie účastníka súdneho konania (2) a postup samotného súdu (3). Za súčasť prvého kritéria považuje aj povahu prejednávanej veci.

Preskúmaním doterajšieho konania pred okresným súdom ústavný súd zistil tieto skutočnosti:

1. Pokiaľ ide o právnu a faktickú zložitosť veci, ústavný súd z predloženého súdneho spisu zistil, že predmetom namietaného súdneho konania je žaloba sťažovateľiek o vydanie nehnuteľností uplatnená podľa zákona č. 403/1990 Zb. o zmiernení následkov niektorých majetkových krívd v znení neskorších predpisov a zákona č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách v znení neskorších predpisov. Ide o spor, ktorý sa po schválení uvedených zákonov stal súčasťou štandardnej rozhodovacej agendy prvostupňových súdov. Na druhej strane na základe obsahu súdneho spisu ústavný súd dospel k záveru, že z hľadiska faktickej zložitosti ide o pomerne zložitý (komplikovaný) súdny spor, pri ktorom bolo potrebné vykonať rozsiahle dokazovanie vrátane vyhotovenia geometrického plánu a znaleckého posudku, čo nesporne vplývalo na dĺžku konania. Napriek tomu by však pri sústredenom postupe okresného súdu nemalo dochádzať k takým priet'ahom, ktoré by mali znaky zbytočných priet'ahov v konaní.

Relevantnou skutočnosťou pri posúdení zbytočných priet'ahov v namietanom konaní bola povaha veci, pretože sťažovateľky namietali porušenie svojho základného práva v reštitučnom konaní, ktorého predmetom je náprava krívd z minulosti.

2. Ďalším kritériom, ktorého použitím ústavný súd zisťoval existenciu zbytočných priet'ahov v konaní sp. zn. 8 C 1103/91, bolo správanie sťažovateľiek ako účastníčok konania.

Zo súdneho spisu ústavný súd zistil, že sťažovateľky v zásade poskytovali v doterajšom priebehu konania okresnému súdu potrebnú súčinnosť a ich prístup možno hodnotiť ako aktívny. V priebehu konania sťažovateľky urobili viacero procesných úkonov (uplatnili námietku zaujatosti proti sudcom okresného súdu v roku 1998, upravili žalobný návrh, v roku 1999 podali odvolanie proti uzneseniu okresného súdu o znalečnom z roku 2001 a 2002), ktoré objektívne ovplyvnili celkovú dĺžku súdneho konania. V súvislosti s procesnými úkonmi účastníkov konania však ústavný súd už vyslovil, že „využitie

možností daných sťažovateľovi Občianskym súdnym poriadkom na uplatňovanie a presadzovanie jeho práva v občianskom súdnom konaní spôsobuje síce predĺženie konania, ale nemožno ho kvalifikovať ako postup súdu, ktorého dôsledkom sú zbytočné prietahy (II. ÚS 31/01). Zároveň „dĺžku konania, ktorá je dôsledkom úkonov jeho účastníkov alebo ich nečinnosti, nemožno považovať za dôvod na vyslovenie zbytočných prietahov“ v prípade, keď súd o procesných návrhoch sťažovateľiek konal a rozhodoval bez zbytočných prietahov (II. ÚS 41/00). V súlade s uvedeným ústavný súd uzavrel, že sťažovateľky vystupovali v konaní aktívne a využívanie ich procesných práv bolo primerané a výrazným spôsobom sa nepodieľalo na doterajšej dĺžke konania.

3. Tretím kritériom, ktorého použitím ústavný súd zisťoval existenciu zbytočných prietahov v konaní, bol postup okresného súdu.

Na základe analýzy súdneho spisu možno rozdeliť doterajší priebeh konania na tri etapy:

- a) obdobie od podania žaloby, t. j. od 28. novembra 1991, do rozhodnutia Krajského súdu v Banskej Bystrici o zrušení rozsudku okresného súdu z 3. júla 1996;
- b) obdobie od rozhodnutia 3. júla 1996 do nariadenia ohliadky sporných nehnuteľností z 25. marca 1998.
- c) obdobie od ohliadky sporných nehnuteľností až po súčasný stav konania.

Ústavný súd zistil, že v období do 3. júla 1996 okresný súd konal v zásade plynulo. V tomto období vyniesol dva rozsudky (október 1992, november 1993), ktoré Krajský súd v Banskej Bystrici zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Na celkovú dĺžku konania v tomto období vplývalo aj konanie pred Krajským súdom v Banskej Bystrici, najmä v čase od 17. januára 1994 do 3. júla 1996, v ktorom Krajský súd v Banskej Bystrici rozhodoval o odvolaní odporcov proti rozsudku okresného súdu z 2. novembra 1993. Sťažnosť sťažovateľiek pritom smeruje len proti postupu okresného súdu, a nie proti konaniu pred Krajským súdom v Banskej Bystrici. Na základe uvedeného ústavný súd nehodnotil postup okresného súdu v tomto období ako taký, ktorý vykazuje znaky zbytočných prietahov v konaní.

V období od rozhodnutia Krajského súdu v Banskej Bystrici (júl 1996) do 25. marca 1998, keď nariadil vykonanie ohliadky veci samej, urobil okresný súd podľa súdneho spisu len jeden procesný úkon, ktorým vyzval účastníkov konania, aby predložili návrhy na dokazovanie (4. november 1996). Sťažovateľky na túto výzvu okresného súdu bezprostredne reagovali.

Keďže ďalšiemu plynulému postupu okresného súdu v tomto období nebránili žiadne dôvody, ústavný súd ustálil, že obdobie od novembra 1996 do marca 1998 je obdobím, počas ktorého došlo k zbytočným priet'ahom v konaní.

V období od marca 1998 po súčasnosť okresný súd zabezpečoval znalecký posudok, ako aj ďalšie podklady pre rozhodnutie vo veci samej v súlade s rozhodnutím odvolacieho súdu. Na celkovú dĺžku konania v tomto období objektívne vplývali aj vyššie uvedené procesné úkony sťažovateľiek.

Celková dĺžka zabezpečovania znaleckého posudku bola však neprímerane dlhá. Ústavný súd v tejto súvislosti na jednej strane zohľadnil, že okresný súd využil aktívne svoje procesné právomoci, prostredníctvom ktorých viackrát urgoval u súdnej znalkyne vyhotovenie znaleckého posudku, ale na druhej strane sa na celkovej dĺžke vyhotovovania znaleckého posudku podieľal sám nedostatočnou špecifikáciou jej úloh.

V súvislosti so zabezpečovaním znaleckého dokazovania pred všeobecným súdom už ústavný súd vyslovil právny názor, podľa ktorého „Všeobecný súd v rozsahu svojej právomoci nesie zodpovednosť aj za zabezpečenie efektívneho postupu znalca vrátane správneho, vecného a zrozumiteľného vymedzenia jeho úlohy“ (III. ÚS 111/01). Zo súdneho spisu vyplýva, že okresný súd túto svoju úlohu nenaplnil dostatočne, čo potvrdzuje okrem iného uznesenie Krajského súdu v Trenčíne č. k. 17 Co 157/01 –297 z 3. júla 2001, ktorým na základe odvolania sťažovateľiek zrušil uznesenie súdu prvého stupňa a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Z odôvodnenia tohto rozhodnutia vyplýva, že okresný súd zanedbal hospodárnosť konania tým, že nedostatočne špecifikoval úlohy pre znalkyňu. Na druhej strane však zohľadnil ústavný súd už uvedené procesné úkony sťažovateľiek (vyjadrenie sa

k znaleckému posudku a vznesenie námietky zaujatosti, úpravu žalobného návrhu, odvolanie sťažovateľiek proti uzneseniu o znalečnom).

Po vyhodnotení všetkých skutočností ústavný súd dospel k záveru, že v tejto etape konania pred okresným súdom nedošlo k zbytočným priet'ahom v konaní.

Keďže ústavný súd dospel k záveru, že v konaní okresného súdu došlo k zbytočným priet'ahom v konaní v období od novembra 1996 do marca 1998, rozhodol, že v konaní sp. zn. 8 C 1103/91 bolo porušené základné právo sťažovateľiek podľa čl. 48 ods. 2 ústavy.

III.

1. Ak ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby podľa čl. 127 ods. 1 ústavy vysloví, že k porušeniu práva došlo právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom, prípadne nečinnosťou, zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah a prikáže tomu, kto právo porušil, aby vo veci konal.

Ústavný súd v súlade so svojím rozhodnutím o porušení základného práva sťažovateľiek podľa čl. 48 ods. 2 ústavy v zmysle § 56 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) prikázal okresnému súdu, aby vo veci sp. zn. 8 C 1103/91 konal bez zbytočných priet'ahov.

2. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy môže ústavný súd zároveň na žiadosť osoby, ktorej práva boli porušené, rozhodnúť o priznaní primeraného finančného zadosťučinenia. Podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde „Ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha“. Z ustanovenia § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde vyplýva, že primerané finančné zadosťučinenie má povahu náhrady nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch.

Sťažovateľky požadovali finančné zadosťučinenie vo výške 70 000 Sk, ktoré odôvodnili pretrvávajúcim stavom právnej neistoty a dlhodobou nemožnosťou užívať nehnuteľnosti, ktoré sú predmetom súdneho sporu.

Pri určení výšky primeraného finančného zadosťučinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti, z ktorých vychádza Európsky súd pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu. Súčasne sa pritom riadil úvahou, že cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je síce zmiernenie nemajetkovej ujmy, avšak nie aj prípadná náhrada škody. Pri rozhodovaní o primeranom finančnom zadosťučinení zohľadnil aj povahu veci.

Hoci ústavný súd prikázal okresnému súdu, aby v označenom súdnom konaní konal bez zbytočných prietáhov, vychádzal z názoru, že porušenie základného práva sťažovateľiek podľa čl. 48 ods. 2 ústavy nemožno účinne odstrániť len uplatnením tejto právomoci. Vzhľadom na dobu trvania zbytočných prietáhov v konaní sp. zn. 8 C 1103/91 a zohľadňujúc konkrétne okolnosti prípadu ústavný súd považoval priznanie sumy 10 000 Sk pre každú zo sťažovateľiek za primerané finančné zadosťučinenie podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 24. júna 2003